

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ning Euroopa Keskvangale: EMU@10 – majandus- ja rahaliidu edusammud ja ülesanded pärast kümnet tegutsemisaastat”

KOM(2008) 238 lõplik – SEK(2008) 553

(2009/C 228/23)

7. mail 2008 otsustas komisjon vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ning Euroopa Keskvangale: EMU@10 – majandus- ja rahaliidu edusammud ja ülesanded pärast kümnet tegutsemisaastat”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioon võttis arvamuse vastu 5. märtsil 2009. Raportöör oli Umberto BURANI.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 452. istungjärgul 24. – 25. märtsil 2009 (24. märtsi istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 79, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 17.

1. Kokkuvõte ja järeldused

1.1 Kõnealuse arvamusega esitab Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee märkused komisjoni teatise kohta, milles kirjeldatakse majandus- ja rahaliidu edusamme kümme aastat pärast selle loomist ning juhitakse tähelepanu tulevastele väljakutsetele. Teatis koostati enne seda, kui ilmses praeguse kriisi täielik ulatus. Komitee on võimalikult palju hoidunud esitamast praeguste sündmuste mõjul märkusi teemade kohta, mis jäävad komisjoni teksti ulatusest välja. Aktuaalseid sündmusi käsitletakse teistes arvamustes.

1.2 Kõik algsed ootused ei ole täitunud. Majandus- ja rahaliidu loomise optimismi on kahandanud negatiivsed majanduslikud suundumused, mille näol oli tegemist objektiivsete teguritega, mis ei olnud suuresti seotud ühisrahaga. Üldsust ei ole alati nõuetekohaselt teavitatud; sellele on osaliselt mõju avaldanud jätkuv usaldamatus Euroopa Liidu vastu ja seega on üldsus pidanud euro süüks majandust aeglustavaid tegureid, mis tegekkuses ei ole euro probleemidega seotud.

1.3 Üks rahaliidu vaieldamatu edusamm on see, et ta on **hoidnud pikaajalised inflatsiooniootused** püsivalt lähedal näitajale, mis vastab hinnastabiilsuse määratlusele; lisaks sellele on intresside üldine alandamine aidanud kaasa majanduskasvule. Finantsturgude integreerimine on aidanud kaasa mujal alguse saanud majanduskriisi Euroopasse jõudmisele.

1.4 Vaatamata sellele, et euro on tähtsuselt teine rahvusvaheline valuuta, ei ole Eurogrupil ega Euroopa Keskvangal insti-

tutsioonilist rolli rahvusvahelistes majandus- ja finantsorganisatsioonides. Sellel on mitmeid põhjuseid, millest üks on euroalasse kuuluvate (ja mittekuuluvate) liikmesriikide mitteosalemine kõnealustes organisatsioonides. Majanduse parem juhtimine oleks teoreetiliselt tõenäolisem, kui need kaks institutsiooni oleks rahvusvahelistes organisatsioonides esindatud.

1.5 ELi sisesed tulevased väljakutsed hõlmavad peamiselt viimase kümne aasta puudujääkide katmist: majandus- ja rahaliitu kuuluvate riikide erinevused inflatsiooni ja tööjõukulude osas ning siiani vaid osaliselt realiseerunud kaupade ja teenuste turu integratsioon. Esimese eesmärgiga tuleks tegeleda rea riiklike programmide raames, mis stabiilsuse ja kasvu pakti asjakohaselt arvesse võttes töötavad valitsuste ja sotsiaalpartnerite poolt kokku lepitud lähenemise nimel. Teise eesmärgiga tuleks tegeleda uuringu raames, millega määratletakse integratsiooni sisemine loomulik piir, mida ületades muutub integratsioon tegelikult võimatuks või liiga koormavaks.

1.6 Rahvusvahelises mõistes seisab majandus- ja rahaliit silmitsi poliitiliste ja konkurentsivõime puudutavate väljakutsetega, mida tal tuleb lahendada liidusese eelarvepoliitika programmide abil ja struktuurireformide parema integreerimise teel, samuti euro rahvusvahelise tähtsuse tugevdamise ja viimaks majanduse tõhusa juhtimise teel. Viimase punkti puhul tuleks tähelepanu pöörata riiklikele kulutustele, konkurentsivõimele ja sotsiaalkindlustussüsteemidele. Nendes kolmes valdkonnas on ühtsete meetmete rakendamine raskendatud erinevate tingimuste tõttu liikmesriikides.

1.7 Finantsjuhtimise osas kutsub komitee üles läbi vaatama kõik poliitikad, millel turul toimuv tegevus siiani on põhinenud: finantskriisi põhjustasid kõrge riskitasemega (*subprime*) laenuid, mida majanduskriis on omakorda negatiivselt mõjutanud; finantskriisi algne põhjus on aga juba loomu poolest väga ebausaldusväärsete toodete turuleviimine. See oli turumajanduse valesti tõlgendamise tulemus. Turumajandusest ei tuleks loobuda, kuid selle reguleerimiseks on tingimata vaja eeskirju.

2. Sissejuhatus

2.1 2008. aasta mais avaldas komisjon teatise, milles hinnatakse majandus- ja rahaliidu (EMU) esimese kümne tegutsemis-aasta tulemusi ja esitatakse poliitikakava järgmiseks kümneks aastaks ⁽¹⁾. Teatis avaldati väljaande *European Economy* ⁽²⁾ teises numbris ja sellele lisandus kõnealuse teema analüüs (üle 300 lehekülje). Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kui üks teatise adressaat tänab komisjoni võimaluse eest avaldada omapoolset arvamust. Komitee loodab, et esitatud märkused võetakse vastu nii, nagu need on mõeldud, – katsena anda aruteludesse konstruktiivne panus.

2.2 Analüüs aitab oluliselt mõista teatise kirjeldatud küsimusi ja heidab valgust komisjoni seisukohavõttudele. Tegemist on ökonomeetriselise dokumendi ja finantsanalüüsiga, millel on väike spetsialistidest koosnev lugejaskond. Komitee on seda asjaolu arvesse võtnud ja viitab sellele seoses mitmete küsimustega, mis vajavad üksikasjalikku analüüsi.

2.3 Komitee esitab omapoolsed märkused komisjoni mitmete seisukohtade kohta, käsitledes neid teatise esitatud järjekorras ning lootes, et need märkused osutuvad kasulikuks ja et neid mõistetakse komitee poolt esindatavate sotsiaalpartnerite aktiivse panusena.

3. Teatis kui ajalooline samm

3.1 Teatis algab tõdemusega, et majandus- ja rahaliit oli Euroopa elanikele ja muule maailmale **selge poliitiline märk**, et Euroopas on võimalik teha kaugeleulatuvaid otsuseid ning et „**kümme aastat pärast loomist on euro vaieldamatult edukas**”. Nende seisukohtade **esitamise viis teatises tundub olevat sobimatu**. Rahulolu väljendamine on veenev, kui see esitatakse järelalusena pärast tõendavate asjaolude väljatoomist, ent saavutab vastupidise tulemuse, kui see esitatakse sissejuhatavas osas. Komitee on põhimõtteliselt nende avaldustega nõus, ent oleks eelistanud neid näha teatise sissejuhatava osa asemel pigem teatise lõpus.

⁽¹⁾ KOM(2008) 238 lõplik

⁽²⁾ *European Economy* 2/2008, EMU@10, Successes and Challenges after 10 Years of Economic and Monetary Union, Euroopa Komisjoni majandus- ja rahandusküsimuste peadirektooraat.

3.2 Muutes veidi oma seisukohta, märgib komisjon, et **ühisraha ei ole „mõnesid algseid ootusi seni täitnud”**; põhjuseks on tootlikkuse madal kasv, globaliseerumine, loodusvarade nappus, kliimamuutus ja elanikkonna vananemine – need kõik on probleemid, mis „avaldavad täiendavat survet majanduse kasvuvõimele”. Esmapilgul tunduvad need tõdemused loovat seose – ehkki see ei ole kindlasti komisjoni kavatsus – ülemaailmsete sotsiaalmajanduslike tendentside ja asjaolu vahel, et euro ei ole talle esitatud ootusi täitnud.

3.2.1 Veel avaldab komisjon kahetsust (lk 7), et „**eurot süüdistatakse** [üldsuse poolt] **tihti** halvades majandusnäitajates, mis on tegelikult tingitud sellest, et liikmesriigi tasandil võetavad meetmed ei ole piisavad”, eristades nii asjakohaselt majandustendentse euroga seotud probleemidest. Euro propageerimise seisukohalt olnuks kasulikum selgitada, et **ülemaailmsed majandustendentsid, mis mõjutavad rahapoliitikat**, avaldavad seeläbi mõju ka ühisrahale – nagu suuremal või vähemal määral ka enamikule teistele vääringutele.

3.2.2 Ainuüksi rahapoliitika, eriti majandus- ja rahaliidu poliitika abil ei saa lahendada raskusi **ülemaailmsedel integreeritud turgudel**, kus probleemid levivad reaajas doominoefektina ühelt turult teisele. Turud väljaspool Euroopat on liiga kaua toiminud turumajanduse liiga liberaalse tõlgendamise alusel nii majandus- kui ka rahandussektoris. Vaba turg vajab **reegleid**, mis sätestavad piirangud, mida ei või ignoreerida, ja tulemuslikku **järelevalvet**, mis tagaks reeglite täitmise: Euroopa on need kaks nõuet suurel määral täitnud, ent kahjuks ei saa seda öelda teiste turgude kohta.

4. Esimese kümne aasta peamised kordaminekud

4.1 Komisjon rõhutab õigusega, et rahapoliitika „**on hoidnud pikaajalised inflatsiooniootused** püsivalt lähedal näitajale, mis vastab Euroopa Keskpanka hinnastabiilsuse määratlusele”. Komisjon mõonab, et inflatsioon on peamiselt naftahindade ja kaupade hindade tõusust tingituna hiljuti kiirenenud, ent prognoosib, et välissurve vähenemisel langeb inflatsioonitase taas, nagu hiljuti ka juhtus. **Intressimäärade** osas seostab komisjon **majapidamiste ja ettevõtjate jaoks karmistunud laenuitingimused** finantsturgude ebastabiilsusega, ent prognoosib laenuitingimuste normaliseerumist, „isegi kui naftahinnad... jätkuvalt tõusevad...”.

4.1.1 Enamik vaatlejaid ennustab pikaajalist kriisi ega prognoosi, kui kaua võtab aega riikide, eelkõige lääneriikide majanduse taastumine. Kahjuks tuleb ökonomeetrisi prognoose maailma geopoliitilise olukorra pideva muutumise tõttu pidada pelgalt arvamuste vahetamiseks. Komitee soovib eriti juhtida tähelepanu teatise ühele punktile. Komisjon kritiseerib asjaolu, et inflatsiooni tõttu on laenuitingimused majapidamiste ja ettevõtjate jaoks karmistunud, ent **jätab mainimata selle, et olles laenuvõtjad, on pered ka hoiustajad**, kes annavad oma investeeringutega panuse majanduskasvu ning lõpptulemusena rahastavad riigivõlga ja ettevõtlust.

4.1.2 Nii pangahoiuste kui ka väärtpaberite vormis hoitavate **säästude intressimäärad on kasvanud inflatsioonist aeglase-malt**. Pärast maksude mahaarvamist on tulemuseks **ostujõu** märkimisväärne kahanemine ja investeeritud kapital kaotab oma väärtust. Tohutud kaotused aktsiaturgudel on seevastu julgustanud peresid otsima kindlaimad investeerimisvõimalusi traditsiooniliste hoiuste näol, hoolimata madalast intressimäärast ja kapitali kahanemisest.

4.2 Komitee nõustub komisjoni poolt väljatoodud euro kasuteguritega. 2005. aastal muudetud stabiilsuse ja kasvu pakti tulemusena võtsid liikmesriigid vastu eelarvepoliitika, mis toetab makromajanduslikku stabiilsust majandus- ja rahaliidus, tugevdades majanduslikku ja turuintegratsiooni, ning tänu millele on euro andnud „**olulise tõeke rahaturgude integratsioonile**”. Ent selle integratsiooni üle, mis „on aidanud parandada euroala vastupanu erinevatele ebasoodsatele välismõjudele”, tuleb veidi järele mõelda.

4.2.1 Ehkki on tõsi, et majandus- ja rahaliit on võimaldanud luua tugeva integreeritud finantsturu, mis on paljude üksikturgudega võrreldes kindlasti vastupidavam ebasoodsatele välismõjudele, tuleb mees pidada, et majandus- ja rahaliidu sisene integratsioon käib ka käsikäs tihedate ja **keerukate seostega ülemaailmsete turgudega**. Komisjon märgib, et euroala tundub olevat kaitstud „maailma rahaturgude praeguse ebastabiilsuse halvimate mõjude eest”, ent see ebastabiilsus, eelkõige kõrge riskitasemega laenude valdkonnas, on tulnud välisturgudelt ja seda on põhjustanud majandus- ja rahaliiduga mitteseotud olukorrad.

4.2.2 Seda arvestades muutub asjakohaseks komisjoni poolt teatistes tõstatatud küsimus **Eurogrupi välise mõju kohta, mida ta avaldab majandusjuhtimisele, aga ka finantsturge reguleerivatele institutsioonidele**. Kõrge riskitasemega

laenude turu kriisi kutsusid esile ebaõige laenuandmispraktika ja küsitavad väärtpaberistamissüsteemid, millest mõningaid Euroopas ei kasutata. Seetõttu tundub olevat põhjendatud küsimus, kas kahju saanuks vältida või leevendada, kui **Eurogrupil (või Euroopa Keskpangal) oleks olnud institutsiooniline roll ülemaailmsetes majandus- ja finantsorganisatsioonides**.

4.2.3 Selle idee poolt räägivad riiklikud toetusmeetmed ja Euroopas tütarettevõtteid omavate USA suurte finantskontsernide pankrotid, millest kerkivad tõsised konkurentsijärgelised küsimused. Ent see ei ole ainult komitee seisukoht. Ka komisjon ise avaldab kahetsust, et puudub „tugev esindatus rahvusvahelisel areenil”; samas ei ütle komisjon (rääkimata kommenteerimisest), kui palju – või kui vähe – on nõukogu **reaalselt teinud tugeva esindatuse tagamiseks Euroopale**.

4.3 Puudub vajadus mainida olulist kasu[, mida] on „saanud majandus- ja rahaliidu liikmesriigid, kes osalevad järelejõudmisprotsessis”. Komisjon on seda küsimust käsitlenud ühes varasemas teatises⁽¹⁾, mida komitee on ühes oma arvamuses⁽²⁾ kommenteerinud.

4.4 Euro on „**muutunud maailmas tähtsuselt teiseks rahvusvaheliseks valuutaks**” ja moodustab neljandiku maailma reservidest. Euroala pankade laenu euroalast väljaspool olevatele laenusajatele moodustavad 36 % kõikidest laenudest, samas kui USA pankade laenu moodustavad neist 45 %. Ent me ei saa loorberitele puhkama jääda. Euro tähtsus, mis kõikide prognooside kohaselt peaks kasvama, tuleb muuta **käegakatsutavateks tulemusteks ja kasuteguriteks**, eelkõige **naftahindade** kontekstis. Sõltuvus sellest energiaallikast on üks pidureid, mis takistab euroala riikide majanduse arengut, mõnede riikide puhul isearanis tõsiselt. Hinnakõikumised ei tulene ainult tootjariikide monopolistlikust poliitikast. Neid põhjustavad ka dollariga spekuleerimine ja dollari kõikumine. Dollarit ei saa enam pidada piisavalt stabiilseks, et seda käsitleda usaldusväärse vääringuna. Me peame hakkama mõtlema **naftahindade eurodes noteerimise** strateegiale, vähemalt majandus- ja rahaliidu liikmesriikidega tehtavate tehingute puhul. See on aga samm, mis ei ole täielikult probleemivaba ja mille puhul tuleb tegutseda ettevaatlikult. Edukus ei sõltu mitte ainult euro positsioonist, vaid ka Euroopa kui terviku kauplemisjõust.

(1) Komisjoni teatis „Eli majandus: 2006. aasta ülevaade – Euroala tugevdamine: poliitika põhilised prioriteedid” KOM(2006) 714 lõplik.

(2) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Eli majandus: 2006. aasta ülevaade – Euroala tugevdamine: poliitika põhilised prioriteedid”, ELT C 10, 15.1.2008, lk 88.

4.5 Lõpuks käsitleb komisjon **majanduse juhtimist**, mis sai võimalikuks tänu Eurogrupi tööle, mis on olnud veelgi tulemuslikum nüüd, kus Eurogrupil on **alaline eesistuja**. Ent euro sise-mine juhtimine ei ole piisav ühisraha stabiilsuse ja prestiiži tagamiseks. Eespool esitatud märkused rõhutavad vajadust „välise juhtimise” järele, mis saab võimalikuks ainult siis (vt punktid 4.2.2 ja 4.4), **kui Eurogrupile ja Euroopa Keskpangale tagatakse institutsiooniline roll rahvusvahelistes organisatsioonides**, eriti Rahvusvahelises Valuutafondis. Rahvusvaheline Valuutafond ei aktsepteeri enam seda, kui ühisraha esindavad institutsioonid üldiselt hääletada ei saa.

5. Majandus- ja rahaliidu püsivad väljakutsed

5.1 Majandus- ja rahaliidu riikide majanduses on languseperiood, nagu ka USA majanduses ja teiste, majandus- ja rahaliitu mittekuuluvate Euroopa riikide majandustes. See olukord valitseb kõikides lääneriikides ja eksitav oleks seda seostada euro otsese või kaudse mõjuga. Üksikasjalikum analüüs näitab aga, et „inflatsiooninäitajad ja tööjõu erikulu näitajad **erinevad riigiti märkimisväärselt ja püsivalt**”. Komisjon omistab need erinevused põhjustele, mis on nüüd hästi teada: hindade ja palkade jäikus, kehvad tulemused struktuurireformide vallas, vähene turgude integratsioon ja teenuste piiriülese osutamise vähene areng.

5.1.1 Komitee arvates sõltuvad neis valdkondades võetavate meetmete väljavaated suuresti liikmesriikidest ja nende sotsiaalpartneritest. Samal ajal kutsub komitee komisjoni üles käivitama nii euroalal kui ka kogu ühenduses **kauba- ja teenusteturgede integratsiooni saavutamise pikaajaliste võimaluste uuringu**. Olenemata sellest, milliseid põhimõtteid komisjon sooviks järgida, **on integratsioonil sisemine loomulik piir**, mida ei saa kunagi ületada. Konkurentsi ühtlustamiseks ja õiguslike takistuste kõrvaldamiseks vajalikele jõupingutustele vaatamata jäävad alati eksisteerima sotsiaalse konteksti, makskorralduse ja tööturgude erinevused ning keeleerinevused, mida ei saa likvideerida.

5.1.2 Nimetatud uuringu eesmärk peaks seisnema komisjoni ja liikmesriikide juhtimises sellise poliitika määratlemise suunas, mille aluseks on **ühtlustamise kulude ja kasutegurite järjepidev hindamine**. Siseturu väljakujundamine ja konkurentsivõime ei saa olla ainus eesmärk. Arvesse tuleb võtta sotsiaalsed ja majanduslikku mõju üksikutele riikidele ning nende kohane-misvõimet.

5.2 Kui inflatsioon kõrvale jätta, siis **mõjutab rahapoliitika** kehva majanduskasvu põhjustavaid muid tegureid **ainult kaudselt** ning igal juhul ei ole need tegurid Eurogrupi kontrolli all. Seetõttu oleks komitee arvates vale süüdistada eurot **majandusolukorras, mis on sarnane nii euroalal kui ka teistes riikides**. Pealegi ei ole ühegi muu riigi üldsus süüdistanud riiklikku vääringut, samas kui suur osa euroala avalikkusest on süüdistanud ühisraha.

5.3 Üldiselt julgustaval ja optimistlikul taustal annab üks komisjoni tõdemus põhjust muretsemiseks⁽¹⁾: „lisaks algsete ootuste täitmisele iseloomustab majandus- ja rahaliidu järgmise kümnenäite poliitikakava **uute üleilmsete probleemide** esilekerkimine, mis **võimendab majandus- ja rahaliidu** eespool nimetatud **nõrkusi**”. Tundub, et majandus- ja rahaliidu nn nõrkuste asemel tuleks rääkida hoopis väljakutsetest euroala riikide konkurentsivõimele: vajadus muuta üha halvemas olukorras olevaid majandussektoreid, teadusuuringud, innovatsioon ja inimkapital ning kasvavad toiduainete, energia ja (mingil määral) tarbekaupade hinnad, samuti kliimamuutused, elanikkonna vananemine ja sisseränne. Probleem on seega eelkõige majanduslik ja sotsiaalne.

5.3.1 Kõigi nende aspektide tõttu „**tuleb euroalal lahendada eriti olulisi poliitilisi probleeme**”, nagu tõdeb komisjon. Nõustudes komisjoni analüüsiga, tõlgendab komitee seda seisukohta nii, et ehkki nimetatud probleemid mõjutavad majandus- ja rahaliidu poliitikat, tuleb need Eurogrupi tasandi asemel lahendada pigem ühenduse tasandil. Teisisõnu peab väljatöötatav poliitika olema nn Euroopa poliitika, samas kui Eurogrupi pädevus peaks piirduma otsese (ja kooskõlastatud) meetmetega, mis puudutavad vaid rahalisi, euroga seotud küsimusi.

6. Poliitikakava järgmiseks kümnendiks

6.1 Komisjoni teatistes on esitatud kava, mille kohaselt „majandus- ja rahaliidu kümme esimest aastat olid üldiselt... edukad, kuid ilmnes mitu puudust, mis tuleb kõrvaldada”. Lisaks **makromajandusliku stabiilsuse tugevdamisele** on vaja suurendada kasvupotentsiaali ja elanike heaolu, kaitsta euroala huve maailmamajanduses ning tagada majandus- ja rahaliidu uute liikmete tõrgeteta kohanemine.

⁽¹⁾ KOM(2008) 238 lõplik. „EMU@10 – majandus- ja rahaliidu edusammud ja ülesanded pärast kümnet tegutsemisaastat”, punkt pealkirjaga „Uued üleilmsed suundumused võimendavad probleeme, mida majandus- ja rahaliidul tuleb veel lahendada”, viienda lõigu lõpp.

6.2 Komisjon on nende eesmärkide saavutamiseks kavandanud kolmetasandilise tegevuskava:

- **sisepoliitiline tegevuskava**, mis hõlmab muu hulgas eelarvepoliitilise kooskõlastamise ja järelevalve tugevdamist ning struktuurireformidega seotud küsimuste paremat kaasamist majandus- ja rahaliidu poliitika üldise kooskõlastamise raamistikku;
- **välispoliitiline tegevuskava**, mis hõlmab euroala tähtsuse suurendamist maailmamajanduse juhtimisel;
- **majandusjuhtimise süsteem**, mis on vajalik nende kahe kava rakendamiseks.

6.3 **Sisepoliitika** osas ei ole komisjon sisuliselt uusi põhimõtteid sõnastanud. Komisjon kordab vaid varasemalt mitmel korral väljendatud vajadust mõistliku valitsemise suuniste järele, mis hõlmavad riigi rahanduse jätkusuutlikkuse tagamist ja kvaliteedi tõstmist riigi raha otstarbekama kulutamise ja maksusüsteemide abil, mis edendavad majanduskasvu ja soodustavad konkurentsi. Lisaks mainib komisjon vajadust „**järelevalvet laiendada, et vähendada makromajanduslikku tasakaalutust**”, näiteks jooksevkonto puudujäägi suurenemist ning pidevat inflatsioonierinevust. Komisjon rõhutab, et kuigi integratsioon, eriti finantsturgude integratsioon, on aidanud majandus- ja rahaliitu tugevdada, võib see asjakohase poliitika puudumisel võimendada erinevusi osalevate riikide vahel.

6.3.1 Komitee nõustub selle analüüsiga, ent juhib tähelepanu vajadusele jääda realistlikuks ehk teisisõnu võtta arvesse praktikas rakendatavate põhimõtete kehtestamise keerukust.

6.3.2 Üks võtmelement on **valitsemissektori kulud**. Komisjon pooldab „hästi kavandatud kulu-eeskirju, mis võimaldavad automaatsel eelarvestabilisaatoritel toimida stabiilsuse ja kasvu paktiga ettenähtud piirides ja samal ajal kohandada valitsemissektori kulukategooriaid vastavalt majanduse struktuurilistele ja tsükliilistele vajadustele”. Seda soovitusi on raske praktikas rakendada majanduse ebastabiilsuse perioodidel, mille kestust ei ole võimalik prognoosida. **Inflatsioonisurve** on avaldanud suurt mõju sissetulekute jagunemisele, palkadele ja investeringutele ning lõpptulemusena ka **konkurentsivõimele ja sotsiaalsüsteemidele**, ent selle mõju ulatus on majandus- ja rahaliidu eri liikmesriikides väga erinev. Esmase puudujäägi struktuur on riikide lõikes erinev; suuremad või väiksemad energiakulud mõjutavad üha enam kaubavahetuse tasakaalu ning pensionisüs-

teemide vahel on märkimisväärsed struktuurierinevused, mida on keeruline vähendada isegi ajal, kui asjad kulgevad tavapäraselt, ja veelgi raskem siis, kui olukord on ebataoline.

6.3.3 Realistlikust seisukohast tuleks **keskpikaks ja pikaajaliseks eesmärgiks** seada **vastastikune lähenemine**. Komitee nõustub sellega, et eksisteerib selge vajadus olemasolevate vahendite abil „**järelevalvet laiendada, et vähendada makromajanduslikku tasakaalutust**”, ent hoiatab, et nende vahendite kiiret tõhusust ei tohiks pidada iseenesestmõistetavaks.

6.3.4 **Euroala kandidaatriikide osas** kavatseb komisjon laiendada järelevalvet nende majanduse arengu üle, eelkõige riikides, mis osalevad vahetuskursimehhanismi ERM II raamistikus. Ka selles punktis ei ole esile toodud midagi uut: tegemist on vaid olemasolevate mehhanismide tõhustamisega. Peab olema üheselt mõistetav, et kui riik on täitnud majandus- ja rahaliiduga liitumise kriteeriumid, ei ole ühinemine enam vabatahtlik, vaid ühinemislepinguga nõutav. Praegune kriis võiks põhjustada mõningat viivitust kriteeriumide täitmisel; arvestades Euroopale ühisraha andmise prioriteeti, on soovitatav teatav paindlikkus kriteeriumitele vastamise hindamisel või kriteeriumite läbivaatamisel.

6.3.5 **Kauba-, teenuste- ja tööturgude integreerimise** osas märgib komisjon, et riikide vahel eksisteerivad endiselt õiguslikud takistused ja arenguerinevused. Kuna need aspektid ei ole aga omased mitte ainult euroalale, siis tuleks neid vaadelda osana ELi kui terviku laiema pildist. Nagu punktis 5.1.1 juba mainitud, on integratsioonil sisemine loomulik piir, ent integratsiooni piiravad ka erinevate riikide majanduslikud ja sotsiaalsed piirangud. Neid piiranguid tuleb käsitleda eraldiseisvalt ja vajadusel arvesse võtta.

6.3.6 **Finantsturgude** osas märgitakse teatistes, et „euroala saab **ELi finantsintegratsiooni edendamise suhteliselt palju kasu**”, kuid „on vaja teha suuremaid jõupingutusi, et muuta euroala rahaturud tõhusamaks ja likviidsemaks”. Komitee tõdeb, et Euroopa Keskpanga poliitika on selles valdkonnas eeskujuvääriv ja sisendab usaldust, et ägedate kriisidele suudetakse ka edaspidi vastu panna. USA kriisi tagajärjed oleksid võinud olla palju halvemad, kui neid ei oleks pidurdanud **poliitika, mille aluseks on turgude vastupidavuse ja likviidsuse tagamine**. Komitee hoidub praegu andmast hinnangut järelevalvestruktuuridele, mis ei suutnud prognoosida, veel vähem ära hoida mitmete suurte institutsioonide kokkuvarisemist, ning ootab täiendavat teavet, mida turul ja üldsusel on õigus nõuda.

6.3.6.1 Eelnevale punktile viidates märgib komitee, et USA kriis oli tingitud ebapiisavate eeskirjade ja järelevalvestruktuuridega turust. Paradoksaalsel kombel on **just vabaturumajandus pidanud** katastroofi vältimiseks **tuginema valitsuse toetusele**, saades riigiabi ja tohutuid rahasüste. See tekitas kahju majandusele, riigieelarvele ja Ameerika Ühendriikide elanikele, ent ennekoike süsteemi usaldusväärsusele.

6.4 **Välispoliitilise** tegevuskava osas on komisjon teinud ettepaneku **euroala rahvusvahelise mõju suurendamiseks** strateegia abil, mis „vastaks ühisraha rahvusvahelisele staatusele”. Lisaks kordab komisjon varasemalt juba mitmel korral tehtud üleskutset euroala **ühtse poliitika** kohta kõikidel rahvusvahelistel finantsfoorumitel. Komitee rõhutab veelkord oma täielikku toetust sellele tegevuskavale. Asjaolu, et ühisraha reguleerivad institutsioonid ei saa osaleda ülemaailmsetes finantsorganisatsioonides, on **vastuvõetamatu** nii tegevuse korraldamise kui ka eelkõige poliitilises kontekstis.

6.4.1 Komisjon mainib teiste riikide vastuseisu, mille põhjuseks on komisjoni arvates asjaolu, et ELi ja euroala peetakse rahvusvahelistes organisatsioonides üleesindatuks (arvestades kohtade arvu ja hääleõigust). Vastumeelselt avalikustatud andmed viitavad sellele, et see vastuseis eksisteerib ning et surve ELi liikmesriikide, majandus- ja rahaliidu liikmete ning majandus- ja rahaliitu mittekuuluvate ELi liikmesriikide esindatuse suurendamiseks ei ole tugev ega kooskõlastatud. **Eurogrupp peaks esinema veenvalt, eelkõige nõukogus.**

6.4.2 Kolmandate riikide vastuseisu vähendamiseks on **üks suure sümboolse väärtusega samm**, mille majandus- ja rahaliidu liikmed saaksid teha: nad võiksid loobuda mitte oma kohtadest, vaid **individuaalse hääletamise õigusest**. Kuna euro on ühisraha, mida haldab üks institutsioon, siis loogiliselt võttes peaks **ainuüksi sellel institutsioonil olema õigus hääletada**. Ka sotsiaalpartneritel on õigus saada sellekohast teavet. Vastumeelsus teabe edastamise suhtes on kindlasti tingitud tundlikest poliitilistest küsimustest, ent vaikimine ja läbipaistvuse puudumine ei aita kaasa Euroopa, rääkimata euro, suuremale aktsepteerimisele.

6.5 Komisjoni teatis lõpeb punktiga, mis on ilmselt kõige sisutihedam ja tagajärgederohkem. See punkt käsitleb **majandus- ja rahaliidu juhtimist**. Komisjon kutsub üles tagama **ELi kõigi liikmesriikide suurema osalemise majandus- ja rahandusküsimuste nõukogus, majandus- ja rahaliiduga seotud küsimuste suurema integreerituse** ja järjepidevama lähenemisviisi järgimise majandus- ja rahandusküsimuste nõukogu pädevusse kuuluvates valdkondades, milleks on makromajanduspoliitika, rahaturud ja maksustamine.

6.5.1 Selline lähenemisviis oleks iseenesestmõistetav. Siiski märgib komitee, et majandus- ja rahandusküsimuste nõukogu otsustes mainitakse üksnes harva majandus- ja rahaliitu kui institutsiooni, mida need otsused otseselt või kaudselt puudutavad. Majandus- ja rahapoliitika sõltuvad vastastikku teineteisest. Euro ei ole ELi ainuke vääring, vaid kõige olulisem ELis kasutatavatest vääringutest; seda mitte ainult seetõttu, et euro on kasutusel märkimisväärsel arvul riikides, vaid ka seoses euro võimaliku kasutuselevõtuga teistes liikmesriikides.

6.5.2 Komisjonil on majandus- ja rahaliidu juhtimisel oluline roll, mis ei seisne pelgalt tulemusliku toimimise toetamises, vaid hõlmab ka eelarvete ja makromajanduslikku järelevalvet. Komisjon teeb ettepaneku oma sellealase töö tõhustamiseks ja oma rolli suurendamiseks rahvusvahelisel areenil. Need rollid muutuvad laiemaks ja tõhusamaks tänu **uuele asutamislepingule**, mis võimaldab komisjonil **võtta** majandus- ja rahaliidu liikmesriikide jaoks **vastu** eelarvedistsipliini puudutavaid **meetmeid** ja kavandada majanduspoliitilisi suuniseid ning millega komisjonile pannakse ka järelevalvekohustus. Lisaks annab asutamislepingu artikkel 121 komisjonile õiguse teha liikmesriikidele nn hoiatusi, kui nende majanduspoliitika ei ole kooskõlas üldsuunistega.

6.5.3 Komitee tervitab komisjoni kavatsust ja usub, et uue asutamislepingu alusel on komisjonil võimalik täita nii oma traditsioonilist kui ka uut rolli äärmiselt tulemuslikult ning teenida seejuures ära austus. Eelkõige kutsub komitee kõiki majanduse ja rahandusega tegelevaid ametiasutusi üles õppima USA kõrge riskitasemega laenuuru kriisist ja otsustama **seni finantsurgude toimimise aluseks olnud poliitika põhjaliku läbivaatamise kasuks**.

6.5.4 USAs aset leidnud sündmused puhusid lõkkele **süsteemse kriisi** kogu maailmas. Euroopa on juba tugevalt kannatanud ning edaspidiseid šokke ei saa täielikult välistada. Oleks väga kasulik seda kriisi analüüsida nii makromajanduslikust kui ka ajaloolisest vaatenurgast, **võttes arvesse mikromajanduslikke kaalutlusi**. See paralleelne lähenemisviis võiks paljastada juba mõnda aega käärinud kriisi põhjused.

6.5.5 Ameerika Ühendriikides on **alati olnud võimalik võtta 100 % ulatuses hüpooteeklaene**, kusjuures seotud kulud on laenusummasid märkimisväärselt kasvatanud. Enamikus Euroopa riikides lähtuti veel mõned aastakümned tagasi ettevaatuspõhimõttest ja mõnedel juhtudel panganduseeskirjadest, mis **lubasid anda laenu maksimaalselt 70–80 % ulatuses**. Selle lähenemisviisi põhjus on ilmselge: kinnisvarahinnad võivad langeda ja vähendada tagatise väärtust.

6.5.6 Turu liberaliseerimise tuhinas ja eelkõige turgude integreerimisega seoses valla pääsenud konkurentsi tõttu loobuti ka Euroopas nn 70 % reeglist, ehkki see ei olnud senini mingeid märkimisväärsed probleeme tekitanud. **Laenu andmine 100 % ulatuses ei ole kohane ei konservatiivsuse põhimõtte seisukohalt ega ka turueetika mõttes.** Hõlpsa laenusaamise süsteem õhutab igauht kinnisvara ostma. Kriisi saabudes lõpetavad nn nõrgad laenusajad maksete tegemise, mis tekitab **üldise ülemäärase võlakooormuse** olukorra. Laenuandja saab panditud kinnisvara, mille väärtus sageli ei kata antud laenu, mistõttu ta otsustab selle maha müüa; see suurendab turul veelgi survet hindade alandamiseks.

6.5.7 **Majanduskriiside ja kinnisvaraturgude kriiside vastastikune toime on selge**, ent kui väärtpaberistamine, nn paketid ja kõrge riskitasemega laenud muutuvad valdavaks praktikaks, **levib kriis üle kogu finantsturu, tekitades** enneolematute mõõtmetega **nn süsteemidevahelise kriisi**. Valitseb õigus-tatud hirm, et sellega ei ole lugu veel lõppenud: perekondade suured võlad, mis on tekkinud tarbijakrediidi ja krediitkaartide

tõttu, panevad tundma muret, et varsti lõhkeb veel üks ettearvamatu suurusega mull.

6.5.8 Euroopa juhtivad poliitilised organid ja rahandusasutused on andnud oma parima, et vältida veelgi hullemaid kriise, **tehes rahasüste ja võttes finantsasutusi üle.** Tegemist on hädaolukorraga, mis nõuab **riigiabi** ning mis on seega vastuolus vähese järelevalve objektiks oleva reguleerimata vabaturumajanduse põhimõttega.

6.5.9 Lisaks kriisi lahendamisele on tekkinud ka kiireloomuline vajadus **vaadata minevikku ja teha kindlaks kriisi juured.** Tuleb kehtestada selged eeskirjad hüpoteeklaenude ja krediitkaartide andmise kohta, panna paika tulemuslikumad järelevalvesüsteemid, mis hõlmavad mitmekesist ja läbipaistmatut nn mittepangandussektorit, ning hinnata täiendavalt, kas on õige lubada väärtpaberiturule suurel hulgal läbipaistmatuid tooteid, mille olemust ja usaldusväärsust ei suuda isegi eksperdid kindlaks teha. Tegemist ei ole turumajandusest loobumisega, vaid pigem selle mõningase reguleerimisega.

Brüssel, 24. märts 2009

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Mario SEPI